

Кавказ заор заухыгъэр ильэси 151-рэ непэ мэхъу

ТЫЗЭКЬОТМЭ – ТЫЛЬЭШ!

1923-рэ ильээс
Гээтхапээ
кынчгээжээзээ гээ

№ № 87 — 88 (20851)

2015-рэ ильэс

МЭФЭКҮ

ЖЬОНЫГЪУАКІЭМ и 21-рэ

кызылтүркъязхэр ыкм
кызыл кызбархэр
тисайт нажуултотцых
WWW.ADYGOVOICE.RU

Голос адыгы

Адыгэ Республикаэм и Правительствэ иғъэзет

105

ШАПСУГИЯ

Жъоныгъуакъэм и 21-р – Кавказ заом хэкъодагъэхэм афэгъэхъыгъэ шъыгъо-шэжь маф

Адыгэ Республикаем щыпсэухэу лъйтэныгъэ зыфетшыихэрэр!

Жъоныгъуак!эм и 21-р Адыгейм ыкъи тихэгъэгу ямызакъо, тидэрэ чыпли щыпсэурэ адыгэхэмк!э анахь гухэк! маф. 1864-рэ ильясыем Урысыем щыпсэурэ цыиф лъэпкъ пстэухэмк!и анахь ушэтып!э инэу хъугъэ Кавказ заорахъыгъ.

Непэ а тарихъ нэкүубгъохэр зыщытымыгъэгүүшэхэу тятэжжэхэм кытфаухъумэгъэ шэн-хэбзэ дахэхэр зыхэтэй-мыгъэзыжхэу, динэу алэжырырэмрэ лъэпкъеу кызыжхэкыгъэхэмрэ ямылтытыгъэу цыф лъэпкъ пстэуми зэдэгъэштэнигъэрэ зэгурьоныгъэрэ тазыфагу ильын фае. Адыгейимрэ ти Хэгъэгушхо Урысые Федерацииемрэ джыри нахъ зэтегъэпсихъагъэ хүунхэмкэл ащ ишлгъэшхо къэклошт.

**Адыгэ Республикаэм и Лышъхъез
ТХЬАКІУЩЫНЭ Аслъан
Адыгэ Республикаэм
и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэй**

Гумэкыгъохэр шъхъэихыгъэу

АР-м и Мышъхъэу ТхъакIущынэ Асльян АР-м и профсоюзхэм я Федерацие хэтхэм ащищхэм тыгъуасэ зэIукIэгъу адьриIагь. Аш хэлэжьагъэх АР-м и Примьер-министрэу КъумПыл Мурат, министрэхэм я Кабинет хэтхэр.

— Непэ республикэм Йофы-
гъо шъхъа!эу илэхэм, цыифхэм
ягумэкыгъохэм, ахэр дэгье-
зыжыгъе зэрэхүүтхэм тызэ-
датгүүшүйнэу ары мыш фэ-
дэу тызкыизэлукэрэ, — кыл-
иагыг АР-м и Лышхъэ. —
Шъиинеплтык!эхэм, хэкып!эу
шъулъэгъухэрэм тыкъядэуным
ык!и ахэр кыдэтлыйтэхээзэ
тиоффшэн льыдгъэк!отэним
сыдигъок!и тыфхъазыр.

Іоғығтө зәфәшъхәфыбәм лъэнәкъуитлур атегүшыларгъ. Профсоюзхәм я Федерацие ипащәү Устә Руслын кризисым икъинигъохәм апкъ къикъылә аужырә мазәхәм гумәкъыгъо зиләу къяуләрәм ипчагъе хәпшылыкъе нахыйбә зәрәхъуғъэр къылуагъ, ахәм къапкырыкъыхәээ пәшшорыгъешшәу къагъәхъазырыгъе упчәхәм ашигъәгъозағъех. Профсо-

юзхэр анахъэу зыгъэгумэкын хэрэм ашыцыгъэх бюджетым епхыгъэу IoF зышлэхэрэм ялэжъяапкэ изытет, уасэхэмрэ та-рифхэмрэ ягъэлорышилэн. АР-ийн финанс IoФхэмкэ иминистрэүү. Долэ Долэтбийн къызэриуа-гъэмкэ, күлэлэгъаджэхэмрээ күлэлэццыкly ыгыныгэхэм ашылажжэхэрэмрэ къагъахъэрэм мын ильэсым къыхэхьошт, нэмькүйүү бюджетым епхыгъэу IoF зышлэхэрэм ялэжъяапкэ 2014-рээ ильэс сым зыфэдизыгъэм тетышт, зыга-рэми илэжъяапкэ хагъэкынштэй.

АР-м и Премьер-министрэү
Күмпүл Мурат уасэхэм афэ-
гъэхыгъэ урчээд джэуал Кын-
ритыжызызэ, республикэм Кын-
щыдагъэкыре гъомылапхъэхэм
ауасэ хэмгьэхуягуяа цыфхэм
алэхханым фэшл өрмэлыкхэрэ

АР-М финанс төрхэмкээ имиджийн стрэй Долэ Долэтбийн кызын руягъэмкээ, Ишыгэгүр нахи макэ хүргэе, аар кризисийн сым иккяныгъохам аппэ кын кыгъеу щитэп. Республиктэй хэбээлахъээ кыщаугъоижырэмжийн хэвшлийн зэрэхэхъягъам

фәш! Гупчәм къытлыпщырә ахъ-
щэр нахъ маклә къышыгъ, ау
ащ пае пшъэрлыгъ яңәхәм
аланыкъан, изиншәләкъантә.

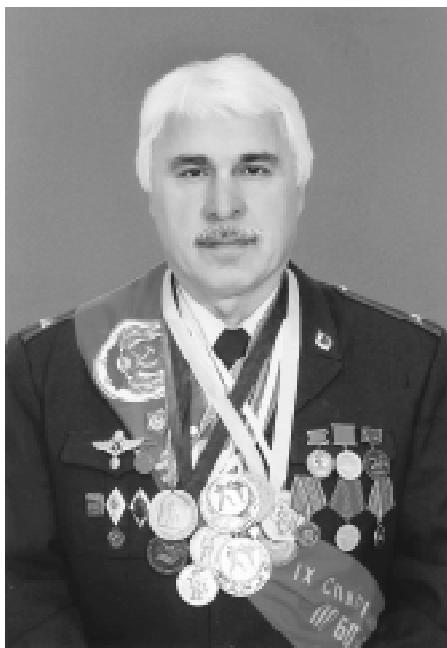
Джащ фэдэу инвестициеүү
республикам кыхальхээрэм,
социальна юфхэм, псэүлэхэм
ятын, жыы хъульзу зэхэнным
нэсигье унхэм ачлэсхэм ягъэ-
кошын, псэүлэх-коммунальна
хъязметым илофхэм, нэмыхы-
бэм лъэнхыуитур атегущыгай,
яеппыхыгэхэмжээ залэгошагъях

— Цыфхэм яшылак! — нахышу шыныр ары шьори тэри пшъэрлын шыхыалэу тиэр, — кыбыгы АР-м и Лышхээ пстэ-
ури кызызэфихысыжызызэ. — Ащ пае тызэгурыйон, тызэдэлэ-
жызызэ тоф зэдэтшэн фае,
гъэцкэлэх хабзэм шьо шүйнэ-
пилэгтү лъешэу ишцыгай.

ХЪУТ НЭФСЭТ.

Кавказ заор заухыгъэр ильэси 151-рэ хъугъэ

Ильэпкъи, илЛакъуи егъэдахэ

Къуаджэ пэпчэ дэс лакъо альэкъуацІ къызайокІэ, льытэнгъэр, шхъякІэфэнгъэр къебкІэу, шукІэ цыфхэм зэлъашІэу. Ахэм афдэу Лах-щыкъуаеу хычИгъэ хъугъэм дэсигъэх Абыдэхэр. Унагъом инахыгъэу Къэсэй лы Гушэу, льепкъым, икъуаджэ, илЛакъо зыгу афэузуу, шушшэнным щимы-ухъэу пэсугъэ, льтэнгъы фашыщтыгъ.

ныгы, иуахти зэрашхъа-
мысырэр ары. Ишынен-
гъэ аш пытэу елхыгъ
льепкъым инепи, инеуши.
Аш фэдэхэр архы тызы-
лэтихэрэр, тапеклэ тыльиз-
гъэкуатэхэрэр.

Абыдэ Хыисэ 1959-рэ
ильэсүм Лахщыкъуае
къышыхъу. Къоджэ гу-
рут еджапІэм ыуж ар
Адыгэ къэралыгъо кілэ-
егъэдже институтын чла-
хьи, 1980-м къуухыгъ,
нэужум, 1989-рэ ильэсүм,
хэгъэту клоцІоффхэмкэ

Министерствэм и Ашьэрэ курс-
хэм къалэу Свердловскэ
агъэкуагъ, аши къышеджагъ.
Еджэним, юфшэнным адаклоу
спортын гъехъагъэхэр Хыисэ
шишыгъэх. Ар 1977-рэ ильэ-
сүм СССР-м самбэмкэ спор-
тын имастер хъугъэ, 1978-м —
дзюдомкэ, Урысюем физи-
ческэ культурэмрэ спор-
тымрэкэ иотличник (2003-рэ
ильэс).

Хыисэ Тхъэм сэннаущыгъэу
къыхилхъагъэм ежэ игуеты-
нгъэ гъусэ фишыжы, ятэ
льепкъольклорым иуѓояклоу
зэрэштыгъэм руѓушхозэ, а
лъэнкъомкэ юфшо ышлеу
ыублагъ. Аш да克лоу ишьэ-
рьльхъэр щитху хэлъеу ыгъэ-
цэклигъэх. Аужирэ ильэсхэм
ар гъэпшнэнымкэ Гъэоры-
шапІэм имежрайон уголовнэ-
исполнительнэ инспекциеу
N 7-м ипэшагъ. Ильэс пчагъэм
иоффшэн гутиныгъэ фырилеу
зэригъэцклигъэм, хэгъэту клоцІоффхэмкэ
Министерствэм ел-
хъгъэ щитху хэлъеу къулы-
кы зэрихыгъэм афшэ Адыгэ
Республикэм и Къэралыгъо
Совет — Хасэм аш къыфигъ-
шьшагъ «Хабзэр. Пшэрэйльыр.
Цыфыгъэр» зыфиорэ щитху
Тамыгъэр.

Отставкэм щиэ подполков-
никир, юфшэнным иветеран ятэ
льягоу щиэнгъэм къышигъэ-
нагъэр химыгъэкуагъэу, льепкъ
ольклорым ибаинигъэ иуѓо-

яклоу, ыкъохэр игъусэхэу мэ-
факъ концертхэм ахэлажъэх,
ижье адыгэ мэжъамэхэм пэс
къапагъэкІэжы. Хыисэ льепкъ
Іэмэ-псымэхэм яшын фэлэпелас,
«ылэ дышьэр пэзы» зыфалорэм
фэд. Ежэ ышыгъэ шыкІэпшы-
нэр, къамылыр, пхъекІычхэр
зыппэльгъухэкэ, аш илэпэсэн-
гъэ, иснаущыгъэ умыгъешшэгъон
пльэкынштэп. Льепкъым иба-
инигъэ иуѓумаклоу ар зэрэ-
штын фэш угуки уфэрэзэу
«тхъаугъэпсэу» енло пшоигъоу
охъу.

Ижье адыгэ орэдхэм
ялэрэ Дунэе фестивалэу
1997-рэ ильэсүм Къэрэззэ-
Шэргэжэс Республикаем щыра-
гъеклокыгъагъэм Хыисэрэ ыкъо-
хэмрэ хэлэжъагъэх ыкъи аш
илауреат хъугъэх. Аш фэдэ
юфшэнышо зэригъэцаклэрэм,
льепкъым икультурэ иуѓояклоу,
иуѓумаклоу зэрэштым афшэ
«Адыгэ Республикаем культу-
рэмкэ изаслужен юфшы»
зыфиорэ щитхуцэлэ 2013-рэ
ильэсүм Хыисэ къыфагъэ-
шьшагъ.

Адыгейим имызакъоу, ти-
льепкъэгъхэр зыщыпсэхээрэ
лэкыб къэралыгъохэм Хыисэ
ащыагъ, ансамблэу «Нэ-
фым» игъусэу концертхэм ахэ-
лэжъагъ. Ахэм афдэ зэлукэ-

гъухэм яльхъан льепкъым
зиуѓоижын зэрэфаер Хыисэ
къыхгъэшы, льепкъ лъэмиджыр
нахь пытэним, нахь шуумб-
гъо хууным илахьышу хешы-
хъэ.

Цыф мыгупсэфым, пуныгъэ
терэз зыгъотыгъэм сидигъуу
гупшишэу илэр нахьыбэу ишуа-
гъэ къыгъэкыоныр, пкленчэу
мы дунаим темытыныр ары.
Хыисэ льепкъым икІэлэ плуѓэ-
хъэ аш фэлажъэхэрэм ахэп-
чын пльэкынштэп, ахэм ялэрэ
сатырхэм ахэт. Ар Адыгэкъалэ
и Адыгэ Хасэ 2009-рэ ильэ-
сүм къышегъэжъагъэу ипащ,
республикэм иобщественнэ дви-
жениеу «Адыгэ Хасэм» ииспол-
ком 2010-м къышыбулаьэу хэт,
2012-рэ ильэсүм ар хадзыгъ
Дунэе Адыгэ Хасэм ииспол-
ком. Арышъ, республикэм иоб-
щественнэ щылакэ иччэгү ар
ит, цыфхэм льепкъ зэхэдз
ямыгъэу зэдэпсэунхэм, зэлъеп-
къэгъухэр нахь зэпэблагъэ
хуунхэм, къыткіхъухъэр лэ-
уухэм яльепкъ итарихъ ашэ-
ним, ар агъэлэпшэним, къа-
ухумэним мафэ къес Хыис-
сэ дэлажъэ.

Ыкъячэ, ипсауныгъэ къышы-
микэу, игухэлтышүхъэр щиэн-
гъэм къышыдэхъунхэу, ильэ-
сүбэрэ джыри ильепкъ фэлэ-
жъэнэу тыфэльяло.

ЖАКІЭМЫКЬО
Аминэт.

❀ ❀ Титарихъ щыщ ❀ ❀

Кавказ заоу льепкъыр изытэку-
хъагъэр заухыгъэр ильэси 151-рэ хъугъэ.
Ау сыд фэдиз уахътэ тешлагъэми, аш
ильэуж гомыуу, ижъалымыгъэ хеклокі-
штэп, егъешшэрэ гуузэу къэнэншт.

Бэ мы хъугъэ-шагъэм фэгъэхыгъэу
тхыгъэу щылэр, тарихълэхъэм, зеклохэм
къауѓоижыгъээр, къатхъыгъээр. Ау
сыд фэдиз уахътэм «ыгъэбильыгъэр»,
лъыхъуж тхъапш зыцэ тымышлеу къэ-
нагъэр?! Льепкъым тхэкі-еджаклэ зэри-
мушшэштыгъэм къыхкэу, аш къыры-
клигъэр зыфэдер, хъазабеу ѿщечигъэр
икъоу къытлышыгъыжыгъэп.

Ау, шыкур, ольклорым иуѓояин пыль
шлэнгъэлэхъэм бэ къагъотыгъырэр,
къашыпкъырэр. Ахэм зыкІэ ащиш
шлэнгъэлэхъэу Унэрэкъо Рае. Адыг-
еими, Шапсыгы, лэкыб къэралхэм
ар ащыагъ, орэдыхъэу, гыбзэу цыф-
хэм «къахихъыгъэр» маклэп. Ахэм
льепкъым итарихъ нахь къагъэбаи, аш
тъогоу къыкыгъуу нахь къызэуахы.
Мары «Тфыщальэмэ ягъыбз» зыфиорэ
Псышшопэ районим ит къуаджэу Хъад-
жыкъо щыщ Шыяжъ Хъусен къылжыгъ-
тээ Рае къытхъыгъэхэм хэтих джынэс
тызшымыгъозэгъэхэ Хъэпэе зэшилтюу
шыу купым ипащхэу льепкъым ишь-
хъафитынгъэ къэзүхъумагъэхэр.
Тхъапша ахэм афдэу джыри тымы-
шшэрэр?

Тфыщальэмэ ягъыбз

1. Тфыщальэ гущэмэ о ягъыбзэ
мыгъэр

Шыу зышшэрэ шыао гущэм ар къе-
рэу, мардж.

Пэчъахъыжым идээ гущэмэ тагъэст тэ.

Жыгуу:

5. О, мы шыкъэм тээшшыгъэр аюшъ,
Тфыщальэ шыу пшыкъутф гущэри

мэшэс, мардж.

Жыгуу:

6. Шыу рэшсэгыгъэмэ

Хъэпэе зэшилтю гущэр япащ, мардж.

Жыгуу:

7. Тфыщальэмэ яшыу пльаклоу
Аскээлэе юашхъэ гущэмэ дэчъай,
мардж.

Жыгуу:

8. Шыу купэу къапло гущэрэр
Шы миниту рэхъу гущэу аш къельйт.

Жыгуу:

9. О, тэрым зытлытэжъимэ,
Тфыщальэ шыу пшыкъутф нахьи
тимыкъу тэ.

Жыгуу:

10. Хъаджэ Бирамышхор
Үлааэр ало гущэшы къэбар къахь.

Жыгуу:

11. Хъаджэ Бирамышхор
Ра лэкыб хъаклэшы гущэмэ ешь-
хылт, мардж.

Жыгуу:

Кавказ заор заухыгъэр ильэси 151-рэ хъугъэ

Егээзыгъе Йофкіе Сирием къикылжыхи Адыгейим къэзыгъэзжыгъе тильэпкъэгъухэр къалэу Мыекъуапэ имызакъо, республикэм ит чылэгъо зэ- 26-рэ фэдиз щэлсэу, ахэр нэбгыри 120-рэ мэхүүх. Гурыт еджаплэм нэбгырэ 16, кілэццылыгъылпіем сабый 9 ма- клох. Мы пчыагъэхэр ренэу зэхъокъых, сыда пломэ ялахьы-

Уихэку уисэу угу умыгъэкод

Сирием къыкЫыхи ячЫгужъ къэзыгъээжы-
гъэху Пэнхэс щыпсэухэрэ зы хъэблэ кЫыхэ тес-
ых. Адыгэхэм сыдигъокы зэряхабзэу, шЫыхъаф
зиIэу, ІэпыIэгъу зищыкIагъэм ягуапэу яшIугъэ
рагъэкы. УзыблэкIырэ унагъор нэгушIоу
къыпэгъокы, урагъэблагъэ. Къэзыгъээжыгъэ-
хэм анахыжъэу ахэсхэм ашыщэу Абыдэ Мызгъар
зыIудгъэкIагъ, гушыIэгъу тыфхъугъ.

— Ичыгу гупсэ рафыгъэмэ сятэж ашыщыгъ. Аш кыытот-жыыштыгъэ къэбархэм сшоғъэшлэгъонэу сядаштыгъэ. Си-льэпкъ, силлакъо зыщищыр зээгъашэ сшоғъуагъ, тарихым сишияпкъэу сыпылтыгъ, — кытфелүатэ тигущыгъо Абыдэ Мызгъар. — Сызхищыр слъэгъунэу сифаеу Адыгейм 1991-рэ ильэсым сыкъэклогъагъ. Сичыгужъ щыпсэу-гушыгъа афэхъуштыгъэ. Адыгабзэктэх тыхыгъэ тхыльхэр шлөгъешлэгъонхэу сидибуя яджэштыгъэ. Джащ фэдэу Мэшбэшлэ Исхъакъ итхылтээу «Мыжкошъхал» зыфиорэм еджагъ, аш купкэу хэлъыр кыгурлыагъ. Ежь фэдэу лэкъыб къэралыгъом щыпсэурэ адыгэхэм тхыльхэр альгээлэсэ шлөгъиу арапыбзэктээ зэридзэкъыжынэу ыгу къи-

рэ сиахылхэм залузгъэклагъ,
зэзгъяшлагъэх.

А ильсэым къыщегъэжьагъэү ухажтэрэ амалрэ илхээ зэрэхьюу Мыйзгарь ятэжхэм ячыгүжьыг зыкъидзыштыгъэ. Адыгей-им ис тхаклохэм, шэнгыгэлэжхэм зауигъякIештыгъэ.

Исхъакъ итхыль еджэнхэ амал
яэ хъувь.

Тызылдэгүүшүйэгъэ лыжырып сыйдигүү тарихын пыльыгъ. Еджапэм географиемкэ ыкчи тарихынмкэ кэлээгъаджэу ильэс сыйбэрэ юф щишлагъ. Ихэку сыйда фэдизээу пчыжжаягъэми, гүфээ

Мамырныгъэрэ рэхъатныгъэрэ ячыгужъ щагъотыжьыгъ

Адыгэ лъэпкъым гъогу къин къызэпичыгь. Кавказ заом ыпкъ къикIыкIэ ар итэкъухъагъэ хъугъэ. Жъугъэу тильэпкъэгъухэр ышыпсэущтыгъэхэм ашыц Сириер. Адыгэ къоджэ пчъагъэ ащ щагъэпсигъэу, нэмыкI цыф лъэпкъхэм ахэмыкIодагъэхэу, зэхтэйсъхъажыгъэхэу щыпсэущтыгъэх. Ау мы хэгъэгум зээ-зэнпэуцужъэу къыщежъагъэм ыпкъ къикIыкIэ чыпIэ къин ахэр ифагъэх. Ятэжь паштэхэм лэ-шIэгъурэ ныкъорэкIэ узэкIэлбэжжымэ абгынэгъэгъэ чыгужьым къагъэзэжыгь. ЗедеIэжъынхэр, гукIэгъу зэфашижыныр яшэнэу сыдигъокIи шытыгъ.

фэшьхъафхэм ацэгсэух. Анахыбэу ахэр зыдэсхэр Афыпсыгэ къоджэ псэүплэр ары. Непэрэ мафэм ехүулэу зэклэмки аш тильэпкъэгтуунэгтэй 26-рэ фэдиз щэгсэү, ахэр нэбгыри 120-рэ мэхъух. Гурит еджаплэм нэбгырэ 16, клэлэцыгыг ыгынлэм сабыи 9 ма-клох. Мы пчагъяхэр ренэу зэхъокых. сыда ломэ ялахьы- лэу къаклохэрэр Адыгейм кын- нэжхэу бэрэ къыхэкли. Тильэпкъэгтуун къэзигээжыгэхэм специалист дэгүхэр ахэтых, Іэнэтээ зэфшьхъафхэр яхэу лажэштыгэх. Шэнэгэе куухэр алеклэлтих, ау ясэнэхъаткэ Адыгейм тоф щашлэн амал ялэп, тофшаплэхэр агъо- тыхэрэп. Апэрэ пэрыххур уры- сыбээ зэрэмышлэрэр ары, тхъа-

пэу апыльхэри шапхъэхэм адиштэу гъэтэрэзыхыгъэнхэ фае, ар лашлэхэу щигтэп. Непэрэ мафэм хъульфыгъэхэр псэольшэйным пыльэу юф ашлэ, бзыльтфыгъэхэр мадэх.

Кынныгъо хэфэгтээ цыфхэр янеплэлтэгэй тарагчыгъяа. Амалэу щынэмкээ лэптигэлтэй афэхъях. Къэзигъээжыгъяа хэм унэ 13 афашигъяа, непэрэ мафэм ехүулээ унэгүйтэй нахь къэмийнэу ачхажьыгъяа хэхэц. Гъогухэр афызэтырагчыгъяа. Ехъа зихэжүж къэзигъээжыгъяа хэрийн къафашшыгъяа щыгугхъяа щысхэп, алэ къыхыщтыр ашыг, яунагъохэр айгыжыхийн. Чыигу яахьхэр къызэратыгъяа хэм ехъа алэшхийн тулыг энэхэр ашынхэе тарагчыгъяа. Мы сурэтын ишнуулээ

гъорэ сабыйхэм афэдэхэр арых ахэм аашпүүтхэр ыкын зыкъя-
лэтмэ, лъэпкъым хахьо фа-
шыщт. Хэта зышлэрэр, джар
ежкаплэ фэхъунышь, адыгэм
ичыгужь лъэпкъышхоу зыщи-
угъоижынкни мэхъу.

кынгъээзжын гүхэл бэшлагьэу илагь, ау илофхэр зэпыфэштгыгэхэп. Зэо-зэпэуцужжыр Сирием кынгъекийн иунагто иксабий цыклюхэр кыннэу зыхэтхэр зельэгчум, тэубытагьэшишыг ихэку гупсэ кынгъэзжынэу.

Мызгъар кіәлицирэ пшъ-эштүтүре иләх, зәкіеми псө-огъухэр ағботыгъех, унағохэр ашлагъэх. Зы клалэр Мыңкуапе щәпсәу, адрәхәри ишшә-шъехәри кыпәбләгъабзәхәу зы хъабләм къыдытесых. Ижъ-кіә кыщегъажағъезу адыгәхәм зәряхабзэу, кіәлә нахъыкір лъапсәм къинагъ. Махмуд Краснодар клоуз Ioф ешлә. Уахъте илә зыхъукіә, дышъе һуданәкіә хедыкы, телефон-хэр зәрыйтыштхәм, һальмәкъ цыкіухәм, щигъынхәм адыгә-тамыгъехәр дахәу атырешы-хъех. Тильепкъ хәбзэ дахәу хәльхәм адаклоу, ишъхъэгъусе унагъом иджәнныкъо машло къе-гъегъунә, япшъашъе цыклоу Налмәс ифәлө-фашиләхәр егъ-цакіләх, лъытэныгъэрә шъхъе-кіәфенныгъэрә нахъыжхәм афы-риәу, гукіәгъуныгъэрә һәдеб-ныгъэрә хәльтәу ығъәсәным ныр кіәхъопсы.

Мызгъар икIэлэ нахыжъэу
Нарт дстэуми ауж Алыгейм

къыгъэзэжкыгъ. Ишъхъэгъусеу Наринэрэ ежырре кіэлищ зэдапly. Анахыжкъя Амафэрэ гурытэу Астъланре еджэнър къа-ухыгъеу IoF ашэ. АнахыкIеу Азир джыри еджаплом макло

Азыр джыри еджапәм макто.
— Адыгейим къызытәгъээзжым, бәмә яшуагъе къытапъэкыгъ. Сыдигъуи сыгу ильышт сшләштыр сымышәү, сиуначо зэрәссыгъыштыр, юфшәнүр къыздисхыштыр сегупшишәү унә йупәм сыйутәэ хъуль-фыгъиту къызэрәсәкіләгъапъэр. Зихэкү къэзыгъээзжырәм ыгу ыгъәкіоды зэрәмыхъуштыр а такъикхем къащызгурыйоғъагъ. Зыщыщхәр сымышәре нәбгырітүм чәм къысати, сызәрәдәзекіон фаер къысфалыати, йукыжыгъяэх, — къытфијотагъ Нарт.

Іоtagъ Нарт.

А уахътэм ыуж ильэс за-
улэ тешIагъ, Нарт былымышь-
хъэ 13 илэ хъугъэ. Ахэм чэм-
хэри быгъухэри ахэтых. Шэү
къатырэм къуаний, щыхуи, нэ-
мыкI адыгэ шхынхэри ахашы-
кых, ахэр ащэх. Зыгу клодыгъэ
хъульфыгъэм ІэпныІэгъоу къы-
ратыгъэм зыкъыригъэшIэжкыгъ,
шошхъуныгъэ уилеу, ІошшIэнир
шу пльэгъу зыхукIэ тыди узэ-
рэшцыпсэушъущтыр Нарт къы-
гурныIаагъ

Кавказ заор заухыгъэр ильэси 151-рэ хъугъэ

ЩыIЭНЫГЪАКІЭМ ХЭГЪОЗЭЖЬЫХ

Сабыир зыгъэджэгурэ нэнэжьэу къэтльэгъугъэм тывблэкІын тльэкІыгъэп. Ежыри нэгушюу къытпэгъокIыгъ, тыригъэблэгъягъ. Гушигъэгъу тызыфхъум тызэрэшингъэгъозагъэмкІэ, мэзиплI хъугъэ аш икIалэ игъусу Адыгейим къызигъээжьыгъэр. ЛыхукI Нэджахь пшъаштигурэ кIэлитгурэ илэх. Ахэм унаагъохэр ашIагъэх. ИльситгукIэ узекIэбэжжымэ ипхъорэлъф пшъашьэр иунаагъо игъусу Адыгейим къэкIожыгъэу щэсэу. Пшъашь эшкIи ахэм мыш къащыфхъугъ.

ахъщэ гъэтлыгъягъэу ялэмрэ нэмикI зи къыздырахыхы шуугъэп. Тигушыгъэгъу къызери-луагъэмкІэ, егашэм зыфележьэгъэ, зэтэригъэпсихъэгъэ унэм фызэплъекIызэ зыщып-

сэущтгъэ къуаджэр къыб-
гынагъ.

Нэджахьэ IэкIыб къэралыгъо Ѣыпсэущтгъэ нахь мышэм, къызхэгъигэ лъэпкыр зэригъэлэгъу шоинтуагъ. Игъашэ нэмикI хэку Ѣигъэклагъэм, къызыху-
гъэ, аперэ лъэбэкухэр зы-
щидзыгъэ чыгур ыгу икы-
гъэп, исабийхэм аригъэшлагъ,
яныдэлъфыбзэ алуильхагъ.

— Адыгейим ис цыфхэм зэгурыонгъэ азыфагу ильэу зэрэлсэхэрэр тинэрыльэгъу хъугъэ, — elo нэнэжьым.

— Сыкызхэгъигэ лъыху-
кIэ лъэпкыр, сишхэгъу-
сэ иунэкъош Стлаштухэр зээ-
гъэлэгъух, зээгъашэх сшон-
гью ахэр зыщыпсэхэрэ Ас-
къэлай, Гъобэкуюй сашылагъ.
Сашыгугъкэ арэп, сиахылхэр
сшIэнхэу, ахэм сахэхъанэу,
гүшигъу сафэхъунэу сифай.

ЛыхукI Нэджахь тхъэшшош-
хъунугъэшхо фырилэу динир
елэжбы. Ежь фэдэу Къурланым
еджэрэ бзылъфыгъэхэм нэуасэ
афэхъу, уахтэ илэ зыхууки,
ахэм адэжь макло, гүшигъу
афэхъу.

— Джыдэдэм ахэм яун тызэ-
рысыр, — къытфелиятэ Нэджах-
хъэ. — Унэр тэшьиши тыщып-
сэущт. Сипхъорэлъф къыкIе-
хъухъэгъэ пшъашъэжьые цы-
кIум сыкIэрысэу симафхэр
сэгъакло. Адыгейим рэхъатыгъэ
ииль, мамырныгъэ щыдгъотыгъ.
СикIалэу Хыикмат сиғусэу
тичыгужь тыщыпсэун мурад
тилэу къэдгээзэжьыгъ. Ежь
имылькукIэ унэ ышынэу ригъэ-
жьагъ, къуухынкIэ бэп къыф-
наагъэр.

Зэо-зэпэуцужьыр къызэрь-
тэджэгъэ хэгъэгум къикIыжы-
гъэхэм аугъоицээр зэкIэ къы-
зэрэнэкIыгъ. Ятхыльхэмрэ

Джэгум джэгур къикIэлъыкIуагъ

Сирием къикIыжыгъэхэр зыщыпсэхэрэ хъаблэм ты-
тегэу тигъогу лъыдгъэкIотагь. Унэ зэкIужьэу аш
къышашIыхэрэм уашымыгушIукIын пльэкIырэп. Зы
унагъом гъэцэкIэжыгъихэр къуухыгъэхэу сабийхэр
щэджэгух, адрхэм хэтэ IoшIэнхэр ашIэх, нэмикIхэм
рагъэжьэгъэ унэр нахь псынкIэу ашIынышь, яунаго
зэрэшагъэгупсэфытшым пыльых.

Тызэблэгъэгъэ унэ ныкьошы-
шом тывблэкIын тльэкIыгъэп.
Ар джы ашIынэу рагъэжьэгъэ
къодый нахь мышэм, шуялае
хагъэкIыгъах. Унашхъэм уатэр
зыгъэгъэу тес кIэлэ ныбжыкIем
текIолIагъ. ИлошIэн къыпет-
щигъ нахь мышэм, нэгушюу

къытпэгъокIыгъ, гүшигъэгъу ты-
фхъугъ. КъызэрчэкIыгъэмкIэ,
иильэс 20 нахь зымыныбжьэу
унэгъуакIэ зышэнэу езыгъэ-
жьагъэр ары мыш ибисымыр.
Хүтгъэжь Шан иунагъо янэ-
ятэхэм ыкIи ыш-ышыпхъухэм
ягъусэу Адыгейим къызигъээ-

жьагъэмэфекIыгъ. Шанрэ Ларэрэ
псэогъу зэфхъугъэх, джы са-
бый къапыфэнэу ежэх. КIэлэ
ныбжыкIер сидигъуу унэгъо
ижку кIэхъопсыштыгъэ. Джы
а гухэлъыр ыгъэцэкIэн амал
иIэ хъугъэ. Унэшхуу ригъэж-
хъэм хъакIэ зыщыригъэблэ-
гъэштэри, шхэпIэ ини, унэ за-
ули хэтынэу ыгъэнэфагъ.

Кавказ заом ылкъ къикIыкIэ
Сирием клюжыгагъэхэу, аш
зыщыпсэущтээ адыгэхэм ашыщ-

хэр джы ячыгужь къыфэжы-
гъэх. Гүшигъэгъу тызыфхъугъэ-
хэм зэо-зэпэуцужьуу къызэр-
нэкIыгъэр джыри шIэхэу ашы-
гъупшэштэп, гукъэкIыжхэр къа-
зышхъарьюхэкIэ, хэгупшысы-
хъэх, нэпсыцэр нэм къикIэ-
тэкъу. Зилахыл гулсэхэр хэкло-
дагъэхэри мымакIуу ахэтых.

Шыыпкъэ, егашэм аугъо-
ицээ мылькур къагъани, ма-
гъаныгъуу ахэтых.

Я 6-рэ ыкIи я 11-рэ нэкIубгъохэр къэзыхъязыры-
гъэхэр ПЛАТЫКЬО Анетэрэ ГъОНЭЖЬЫКЬО Сэтэнаэрэ.

Кавказ заор заухыгъэр ильэси 151-рэ хъугъэ

Иужьрэй ильэсъим

Жэштиг хъуауэ хы լуфэм дынэсауэ, урыс быдаплэж дрихъэллаш. Апхуэдэ быдаплэж зыбжанэ щитльэгъуаш хы լуфэм. Убыххэмэ шапсыгъхэмэ я лъахэм къращыхъау щита быдаплэхэр Кърым зауэм и земаным якутэжын хуей хъуаш урысхэм; бгырысхэр куэдре ёбъярыкъуаш хы լуфэм къылаущыхъа быдаплэхэм, ауэ топялтэкъым, яхуэкъутакъым. Кърым зауэм щиххэхуэм, езы урысхэм якъутэжри, я топхэр дашыжааш...

Хъэжи Джырандыкъуэ и ужъкъэ къыткъэлтыкъуаш абы и унэкъуэш Елбуз. Лы хэшчи хъатар, и лъакъуэ лъэнхъуэм улэгъэ тельти, шым къепсыха нэужь, и іэблэр щилитъим ягыгуущ хъещэшым къызери хъар.

Альхээс зи цэ лъижъ гъур къыхы къихъащ Измаил-бей и хъещэшым, и фащекъэ ар адрийн сомни къахэшти: урыс шүхэ щэрыпсом къыхэшыкъла цай дахэ щигът, и лъахъстэн вакъари къытылыдкъырт.

Псом нэхъре сибу нэхъ ирихъар Измаил-бей и адэ къуэшым и къуэрш. Жамболэт ильэс тлощире тхум ит щилэ бжыифлэц, цыху щэнэифлэц. Истамбыл куэрт ар, и пщэ լуеху дальхъэуре: я дзыхъ ирагъэзуре, убыххэм лыкъуэ ящырт — зеръяжъакъуэм гу лъисташ, Измаил-бей и хъещэшым дышигълащ: къыдбъэдыхъэуре, ди іэр къаубыд, Измаил-бей іспилэ къыхуэзымыш яхэткъым — ар мы хэкум щыціэрыуэ лыщ, Тыркум нэс ныткъэлтыкъуэри, гүусэ къытхуэхъуаш.

Пшаджыжъ гуэрим дагъэшэри, убыххэм я хасэм дааш. Сыхъэт хуэдизкъэ гъуэгъу дытета нэужь, хуеишхуэ гуэрим дихъаш. Хуейм цыху щитху нэхъре мынхъ машцэ щызэхуэсакъэт, дышиинесам щигъуэ. Адэ-мыдэкъэ мэзым къыціэкиуре е псыхъуэ зэвхэм къидэкъиуре, хуейм цыху миниплым щигъу щызэхуэсаш щилэ дыдэ. Епсыхъуэр, шыхэр яльхъар, дээпхэмэр шу пашхэмэр къаухъуреихъ убыххэм; псори зэштэуэздаш.

Пшаджыжъ гуэрим дагъэшэри, убыххэм я хасэм дааш. Сыхъэт хуэдизкъэ гъуэгъу дытета нэужь, хуеишхуэ гуэрим дихъаш. Хуейм цыху щитху нэхъре мынхъ машцэ щызэхуэсакъэт, дышиинесам щигъуэ. Адэ-мыдэкъэ мэзым къыціэкиуре е псыхъуэ зэвхэм къидэкъиуре, хуейм цыху миниплым щигъу щызэхуэсаш щилэ дыдэ. Епсыхъуэр, шыхэр яльхъар, дээпхэмэр шу пашхэмэр къаухъуреихъ убыххэм; псори зэштэуэздаш.

Иувыкъа нэужь, наплээыплем щым хъуаш цыху миниплым. Япэ къэпэлъар Измаил-бейш. Къыхъ хъуаш абы и пасльэр; зыгуэрхэр къеупщурэ жэуап ярита нэужь, Измаил-бей лъенхъуэкъэ увьжааш. Зыр зым и ужъкъэ къеувуре, пасльема-къыр къыхъ хъуаш, зэдауэрэ къытызэрьгъэлъан щилэ. Сытми, ди гүүрэ хэтхъжыны нэсауэ, пасльема-къыр зэплиаш. Утыкум иувэри, хасэм и унафэм щигъуазз дишаш лы макъифлэ гуэрим: зауэр зепагъэзунукым убыххэм, іэшэр ягъэтыль хъунукъым, жылэ къес зэштэуэздаш зи шу къагъуувын хуейш.

Я хасэхэрашт убыххэм унафэм щашыр; хасэм и унафэм флэкъэ, нэгъуэшчим едэуэнүкъим, зауэм լухъэмэ, я дзэпхэм, я шу пашхэм я іэмыш эралхъэнуш, абыхъм я жылэм флэкъиуукъим; зауэм къыткъыжамэ, щхъэж и унафэр езым ештиж, я пщэкъэ зыри къагъэуунукъим — я дзэпши, я тхъэмади, я шу паши.

Хасэм и ужъкъэ լуапсэ дыкъуэн мурад тщааш, абыкъэ къебъярыкъуэ дзэм дакъелтын плын щхъэкъэ. Хы լуфэм зауэр гашцэ куэдым зэрыхъ-

дыштурэ дыздэкъуэм, Субаший дынэсауэ, урыс быдаплэж дрихъэллаш. Апхуэдэ быдаплэж зыбжанэ щитльэгъуаш хы լуфэм. Убыххэмэ шапсыгъхэмэ я лъахэм къращыхъау щита быдаплэхэр Кърым зауэм и земаным якутэжын хуей хъуаш урысхэм; бгырысхэр куэдре ёбъярыкъуаш хы լуфэм къылаущыхъа быдаплэхэм, ауэ топялтэкъым, яхуэкъутакъым. Кърым зауэм щиххэхуэм, езы урысхэм якъутэжри, я топхэр дашыжааш...

Убых, шапсыгъ куэд гъусэ къытыхъуэхъуаш гъуэгум — шу минитху хуэдиз дызэрыгъэхъуаш. Жэш гуэрим, мэз лъапэм дыщепсихъауэ, зи гул къытхъяаш. Дыгъужыфэ джэдигу зыщыгъ лы лъагэ гуэр яхэтт гутым, и фэрэ и топтэлэц посими къахэшти: урыс шүхэ щэрыпсом къыхэшыкъла цай дахэ щигът, и лъахъстэн вакъари къытылыдкъырт.

Псом нэхъре сибу нэхъ ирихъар Измаил-бей и адэ къуэшым и къуэрш. Жамболэт ильэс тлощире тхум ит щилэ бжыифлэц, цыху щэнэифлэц. Истамбыл куэрт ар, и пщэ լуеху дальхъэуре: я дзыхъ ирагъэзуре, убыххэм лыкъуэ ящырт — зеръяжъакъуэм гу лъисташ, Измаил-бей и хъещэшым дышигълащ: къыдбъэдыхъэуре, ди іэр къаубыд, Измаил-бей іспилэ къыхуэзымыш яхэткъым — ар мы хэкум щыціэрыуэ лыщ, Тыркум нэс ныткъэлтыкъуэри, гүусэ къытхуэхъуаш.

Лым къызыэрьджеамкъэ, илээс пшыкъутху хъуат ар шэрджехъэм зэрхэтрэ: абы и пекъэ урысыдзэм къулыкъу щищлаш, мэз կъуауэ бгырысхэм ялуури ябыдаш, абы лъандэр ядо-зауэ...

Туапсэ дышиинесам щигъуэ бгырыс миниш-минипл гъусэ къытыхъуэхъуакъэт аргуэр. Урысхэм хы լуфэр ябыдаш, ауэ къидэбъярыкъуэн тегушхуэркъым: гу лъатагъэнш бгырыс куэд къаэрэрияа.

Урысхэм я мурадыр зригъэштэн щхъэкъэ, Измаил-бейрэ нэтууэшт бгырыс хахуэ зыбжанэрэ зыщигъури, полковник Пржевольскэр хы լуфэмкъэ ежъаш. Абыхъм хъыбар къызэрхъамкъэ, урысхэм уебъярыкъуэ хъуунт — абдежым къытилтэхъиэрхъэдэштэштим. Иджири къес зымы игу къыхъакъым апхуэдэ щилэхъаджагъэ — дахышихъахъам къытилтэхъиэрхъи, пщэ къытихъуаш, къидэдэуаш. Иджири къызэрхъиэрхъи щилэхъиэрхъи?

Араш бгырыс хамдээрияа. Абыхъм хъыбар къызэрхъамкъэ, урысхэм уебъярыкъуэ хъуунт — абдежым къытилтэхъиэрхъэдэштэштим. Дебъярыкъуаш, ауэ топкъэ къытихъэуэрэ, ди зауэр куэд къаукъаше улэгъэ щызэтихъуаш абдежым. Хъэжи Джырандыкъуэ и дзэр къытилтэхъиэрхъи щилэхъиэрхъи, зауэм куэд къельну къытилтэхъиэрхъи: убыххэм ящыщэри, икъуэтихъуаш быдаплэхэм къытилтэхъиэрхъи щилэхъиэрхъи: шэр къыттезыкъутэ сэлтэхъиэрхъи.

Быдаплэ дэлхээдэжэхъи, я ужъ дикъакъым абыхъм.

Быдаплэ блынхъем тет топхэмкъэ къытилтэхъиэрхъи: убыххэм ящыщэри, икъуэтихъуаш быдаплэхэм къытилтэхъиэрхъи щилэхъиэрхъи:

— дэ сайт щызэтихъиэрхъи щилэхъиэрхъи: —

Кавказ заор заухыгъэр ильэси 151-рэ хъугъэ

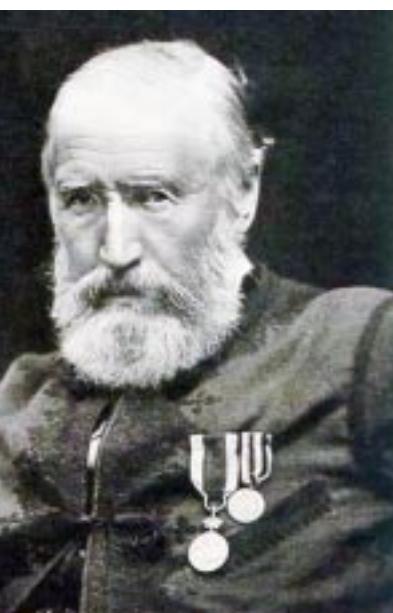
Инджылыз сурэтыштъим и нэкэ

Жагъуэ зерыхуущи, Совет лъехъэнэм ипекіе адигэхэр, Кавказым щыпсэу нэгъуещ лъепкъхэм яхуэдэу, тхыбзэншэу щытащ. Нобекіе адигэхэр лъепкъуя ялъитэу щыхуа лъехъэнэр щэныгъэлхэм убзыхауэ зэфагъэуважауз пхужыненукым. Аүэ ди лъепкъым и блекіа жыжъэм ехъэлә луэхууэ күэд къатшыжащ, иджири күэд къышамыгъеща (е щахъуму) къонэ. Аүэ «дыдьыр къэпым ибдзекіе гъэпшкъуа хувукум, а дыдым и пэр къэп зрадзам гува-щіхами къиплъинущ» зерыхалэм ешху, ди лъепкъым и тхыдэр, дауэ ямы-

псэу лъепкъхэм яхъэлла тхыдэ къэхутэныгъэхэр езыгъекүэл щэныгъэлхэм, тхаклуэхэм, усакүэхэм Симпсон и лэжыгъэ уасэншхэр нэгъесауэ къагъесбэпакъым. Абы къыхэкі Симпсоним и тхыгъэхэр, сурэтхэр ди лъепкъым джекіе уасэншеш.

1855 гъэм и бжыхъэ мазэм Инджылыз къэралым и зауэ министр Генри Пелэм-Клинтон Кърымым щызауэ я къэралыдзэм и луэху зытетыр и нэкіе зригъэлъагъуну Къухъэлпэ Кавказым къекіуа щытащ. Къэралыдзэм я луэху зытетым къышмынену, зауэ зращылла адигэ лъепкъым и псэукіем, зыгъегумещым зыщигъэгъуазэм и щасэу, Генри адигэ Хэкуми щыхъеши. Ики, апшыгуэм инджылызыдзэм я министр Генри и дэвхьщіэгъуя блыгушти щыгъуа Уильям Симпсон. Аүэ а гъэ дыдэм лорд (уэркь) Абердин и правительством тетыгъуэр йашхыжки, адигэхэр зызыгугъа дылэпкъуэгъухэр пшыхъ йэфыим хуекіуэжауэ щытащ.

Генри и ужъкіе йенатшнэу къена герцог Ньюкасл зыпльхъакуэ Кърым щынальэм къышыкъуам, Симпсон абы иригъэлъагъуа и сурэт зыбжанэ, хы Фыціэм деж Инджылызымре Урысеймре я хидзэхэм яла зэпшштиныгъэм тухуауэ. Сурэтхэр герцогим хубжъэу игу ирихъа ю къыштікіри, герцогим щыгъу цыххэм Симпсон хагъыхъэри, гупыр адигэхэм я деж хъэштапе къекіуа. А гупым Симпсон и мыйзакъуэу, хым тухуа сурэт гүээдэжхэр къэзгъеши, сурэтш ѹээ Освальд Брайерли, тхаклы Лоренс Олифант, Кавказым щыпсэу лъепкъхэм

къахуеблэгъа хъэштэхэм ирагъэлъагъун яхузэфлекла щиэштэхэм пшлэуэ хуашыр, ерышагъ яхэлту бийм и пашхэ лыгъэ къыззераагъэлъагъуа. Симпсоним и нэкіе ильгъуащ адигэхэр я Хэкум папшэ зыцымысхыжку, къикіут ямылэу, езыхэм нэхърэ хуэдишткэ къарау нэхъыбэ зилэ бийм гуягъ яхэлту зэрэпшштифыр.

Адыгэхэм я щынальэм Урысей правительством къришхъяа быдапшэхэм ящыщ зым Симпсон и бысымым төүэ къызригъэпэшам зытири здаштэри, и нэкіе ирагъэлъагъуащ лыгъэу, бэшчагъуу, шылэнтигъуа адигэхэм яхэлтыр здынэсир, хабзи-бзыпхы зимишэу, зэээн нэхъкэ нэгъуещ! Йуэхухэм хуэмыгъэспауэ паштыхъ генералхэм къауатэ адигэхэр зыхуэдэр.

Сурэтыштъим и джекіа йуэхууэр лъэхузыншэу блэклакъым. Симпсон и тхыгъэхэм щыжел адигэхэм нэхъыщхэу къалтыте йуэхууишир — арлым и джатэр мэисэу, жъаб-

гъэр зыгъэужых хущхъуэ ирахъэлпэмэ, адигэ зауэлым зыщуа макъ къимыгъэуу, хущхъу ирамыхъэлэу шэр къыахыхжат.

Симпсон и сурэт «Лагерь в Черкесии» зыфицам егэленингъи, щыщи имылэу адигэ жъэгум и теплъэр зэрыштыа дыдэм хуэдэу къегъэлъагъуэ. Сурэтым щыбольагъу герцог Ньюкасл йенэ лъакъуцим бгэдэсу адигэхэм пшлэ къыхуашу зэрэгхэштэй.

Псом нэхърэ нэхъ удэзышхыр абы и сурэт «Черкесы у форта Вайя» зыфицарааш. Мы сурэтым и деж үүпшү эзэххаа щыбольагъу быдапшэрааша щыпшэ (фортым) и дахагъыр, цыххэм щыгъын ящыгъхэр, дэхэнэми я нэгхэм зыщшгупсыр къызэриуатэр. Щэныгъэлхэм зэрыжалэмкіе, мы сурэтымкіе быдапшэрааша щыпшэрааша иджи зэманим къэбгүэтыжыфынущ.

Симпсон юлахэ адигэхэм я щынальэм зэманим хуэмышхыжку къина «Испы унэхэм» — (дольменхэм) я сурэтым хамэ къэралхэм щыпсэу лъепкъхэр щэныгъэлхэр, къэхутакуэхэр нэуасэ япе дыдэу щызышшар.

гъэпшкъуми, щамыуфами, къышоощи...
Адыгэхэм я псэуклам, я щынальэм и дахагъым, щыуэпсым и йэфлагъым ди эрэм ипекіе лыщыгъуэ тухуанэм псэуа Диодор Сицилийскэр купшлакфэ тухыхъа ю щытащ. Нэхъ класиуэу, адигэхэм яхъэлла йуэхууэ күэд къритхэклиа ю къышоощи...
Адыгэхэм я псэуклам, я щынальэм и дахагъым, щыуэпсым и йэфлагъым ди эрэм ипекіе лыщыгъуэ тухуанэм псэуа Диодор Сицилийскэр купшлакфэ тухыхъа ю щытащ. Нэхъ класиуэу, адигэхэм яхъэлла йуэхууэ күэд къритхэклиа ю къышоощи...

Адыгэхэм я псэуклам, я щынальэм и дахагъым, щыуэпсым и йэфлагъым ди эрэм ипекіе лыщыгъуэ тухуанэм псэуа Диодор Сицилийскэр купшлакфэ тухыхъа ю щытащ. Нэхъ класиуэу, адигэхэм яхъэлла йуэхууэ күэд къритхэклиа ю къышоощи...
Адыгэхэм я псэуклам, я щынальэм и дахагъым, щыуэпсым и йэфлагъым ди эрэм ипекіе лыщыгъуэ тухуанэм псэуа Диодор Сицилийскэр купшлакфэ тухыхъа ю щытащ. Нэхъ класиуэу, адигэхэм яхъэлла йуэхууэ күэд къритхэклиа ю къышоощи...

Кавказым щыхъэши, адигэхэр зыщыгъсэуа жэнэт щынальэм тухыхъа, сурэт тезыщыхъа цыхху зэчинифлэхэм яхэтш инджылыз сурэтышт цэрыгъуэ Уильям Симпсон. Тхаклы, тхаклы Лоренс Олифант, Кавказым щыпсэу лъепкъхэм

Хъэштэхэм адигэхэр хабзэм туту къапежъэри, Псыжь псэхъуэ щыпсэухэм я деж кърагъблэгъяа. Адыгэхэм я хъэштэхэм къэлъызырахъэ хабзэхэр, унагуэм къышткүэл ёхшытыкіэхэр, йенэм къытрагъуэа адигэ ерысъыхъэр — ахэр къритхэклиа ю тхаклы. Инджылыз сурэтышт зэчинифлэм бисым хуэхъуахэр и гум, и псэм хэпшшэл.

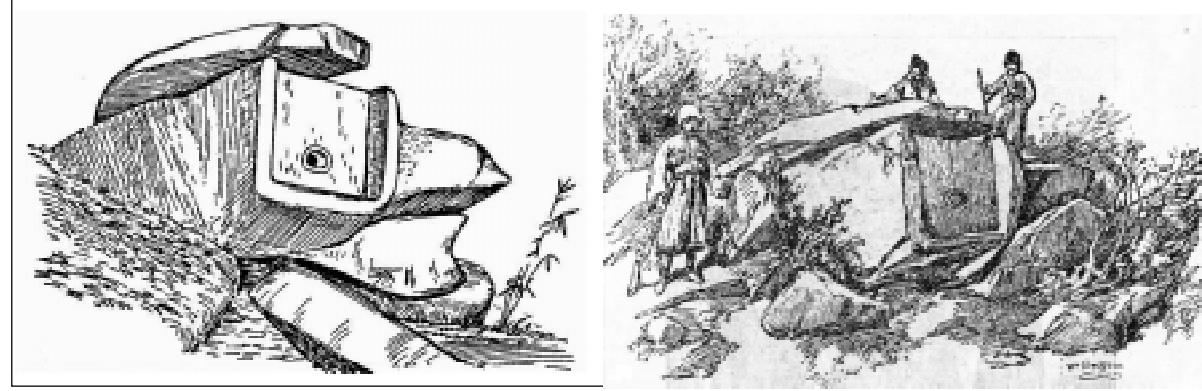
Симпсон гъэштэхуэнэ щыхъупар бийм къауа адигэлэйм шэр къышахъыжки, шылэнтигъэ къигъэлъагъуа. Инджылыз е урьс сэлэхэм я узир, улээз, и йенэм шхыныгъуэ плыщ къытргицэвэфу ютынырш. Пэжш, йенэм шхыныгъуэ плыщ къытрагъэвэфу адигэ псоми лъэкынгъэ ялау ютынкъым. Аүэ адигэ лъепкъым илэр уммыгъэхшифу цыхху яхэтакъым.

Симпсон гъэштэхуэнэ щыхъупар бийм къауа адигэлэйм шэр къышахъыжки, шылэнтигъэ къигъэлъагъуа. Инджылыз е урьс сэлэхэм я узир, улээз,

Сурэтышт испы унэхэм ятрицькяа сурэтхэм къышмынхырш, абыхэм яхуэгъэзаа лъепкъым йуэриуатэу къыхэна хыбаржхэри итхыжаа. Нобэ «Испы унэхэм» я ныбжъыр щэныгъэлхэм зэхуэмыдэу къауа. Щыэшт абыхэм ильэс минипл я ныбжъу жызыни, нэгъуэшхэм нэхъыжку къалтытэ. Щыэшт пхуэмыхъыжнуур езы ухуэнтигъэхэмрэ щынайэ здыщауухамрэш...

Долытэ, Уильям Симпсон худэхэм я фыщшкіе адигэм и тхыдэр хъума хъуа, ди лъепкъым и зыужынгъэм, бгэдээль щэныгъэм ар сэбээ зэрихъуэхунур. Адыгэм хуэмырэ зиужыжки, ди фиэш мэхъу ильэс мин бжыгъе зи ныбжъ тхыдэ зилэ лъепкъыр щыши ютынгъи зэрэзэфлэвэжынур.

Зыгъэхъэзыр
Гъукюул Даутщ.

Кавказ заор заухыгъэр ильэси 151-рэ хъугъэ

Лъэпкъ искуствэр — тибайныгъ

— Гъесэнгъэм, шэнгъэм, культурэм яофишэ 70-рэ фэдиз Дунэе зэхахьем къышгүччагъагъ, къэгэлтэгъонхэр щиззэхажагъэх, — къеуатэ Адыгэ Республикаем и Къэралыгъо премие къызыфагъэшшошагъэх, Мамырныгъэм и Лигэ икутамэ Адыгэим щылэм илауреатэ Стлашъу Юрэ. — Тыркуем, Польшэм, Египет, Украинаем, Урысием, фэшхъафхэм къарыкыгъэ зэлшашээр цыфхэр къышгүччагъагъэх. Хэгэгхэм хэхоныгъэ ашыннымкэ дунэе

Иофшагъэ дунаим «Къышгүччагъыгъ»

Художествэхэмкэ Урысые академиер, ЮНЕСКО-м искуствэхэмкэ ыкчи архитектурэмкэ икафедрэ, гъесэнгъэмкэ, шэнгъэмкэ ыкчи культурэмкэ ООН-м икуп къашакло фэхъухи, «Хэхоныгъэм ыльапсэр Дунэе культурэр ары» зифилорэ зэйукшхор Москва щиззэхажагъ. Зэлшашээр сурэтыши-модельэрэ Стлашъу Юрэ Дунэе зэхахьем хэлжэгъагъ.

культурэр зыпкъ итэу лъыгъэктэгъэнэм мэхъэнэ ин зэрилэр хагъеунэфыкыгъ. Тыркуем, Италием, США-м, Урысием ишьолтырхэм ялтыклохэм, фэшхъафхэм искуствэр дунаим «Къышгүччагъыгъ» гъешгэгъонэу къаотагъ.

— Юр, гушилэр къышгүччагъят ухьтэгъу пфагъэн-фагъэр пфикъугъа?

— Адыгэ шуушаэхэм яфи-лософиэр лъэпкъ тхыпхъэхэмэ сигуушысэхэр афэгъэхъягъагъэх. Дискым пэшорыгъэшшэу тыратхажагъэхэм тишъуа-

шэхэр зыфэдэхэр экранышхом къышгүччагъэлтэгъуягъэх. Сурэт пэпчэх икъебар къафэслотагъ. Зэкіэмкі таакыкъ 20 къысатыгъагъэр, ау сфикугъэп. Тхье-гээпсэух зэхэшаклохэр, уахьтэм къысфыхагъэхъуягъ.

— Къэгбэлэгъон пльэ-къыгъа Иофшагъэхэм ацэхэр къытфөлохба.

— «Щэлэгъ», «Адыгэ Республикар», «Мамыр псуэлкэр», «Гъобекъуа щыщ амазонкэр» зифилохэрэм, нэмькхэм ашыгъэлтэгъозагъэх.

— «Гъобэкъое амазонкэм» гъэзетеджэхэр къы-къэупчэх. Ар пшыныр

сыда къызыхэкъыгъэр?

— Гъобэкъуае сицьщ. Хэтрэццыфи зыщаплугъэр ыгъэлтэгъен фаеу сэлъытэ. Уикъуаджэ, уикъалэ, уильэпкъ лъытэнэгъэ зэрафэшырэр щылэнгъэм къышгүччагъэлтэгъоным сэргкэ мэхъэнэ ин илэр. Мыхъо-мышлагъе зепхъагъэмэ, узыщаплугъэм ынапэ тепхэу сэлъытэ. Цыфыр нахь дэгъу зэрэхъущтим пылыныр ары тоф зидэсшагъэр.

— Кавказ заор уитворчествэ къыхэшы.

— Москва сиэкъом, Кавказ заом ехылгээгъ къэбархэр игъэкъотыгъэу къэслотагъэхэп. Шхьарыхъонэу сэ сишигъэр Кавказ заор 1864-рэ ильэсийн зэраухыгъэм итамыгъ. Дунэе Адыгэ Хасэм иунашьокэ ар аштагъ.

— Уигушихэхэр мамыр щылакээм зэрэгэхъыгъэхэр уиофишэн къышыюатэ. Щыфхэм уитворчествэ къагурэиа?

— Египет, Магадан, Италием, нэмькхэм къарыкыгъэхэр си-лофшагъэ къыкъеупчэхэ, нэрыльэгъуягъуягъэм къаклэлэхуягъ эзихъукэ, аш фэдэ улчэхэм яджэуапхэр сэр-сэрэу зэстыжхэу къыхэхы. Тхваегъэ-псэух Ѣпшыгъуягъэм къысфехъухэр, гукэ сицэхээзьышыкъхэр. Къокылэпчээр лъэпкъхэм яискуствэхэмкэ Къэралыгъо музеу Мыекъуалэ дэтым идирукторэу Кушу Нэфсэт, отделым ишащэ Сулейман Фатимэ, общественна движение «Адыгэ Хасэм» яшувагъэхэ къэгбэлэгъонхэм зафэгъэхъязырыгъ.

— Мэстапэкэ уигушихэхэр дунаим щяогъашэх, искуствэр ыбзэкэ «къэгбэлэгъуягъ». Уигу-хэль благъэхэр къытга-Боба.

— Лъэпкъ искуствэм си-фэлжэшт. Кавказ заом тхамыкъагъо къытфихыгъэм си-къылкъырыкызэ, лъэпкъ шэжжым зыкъегъэлэтигъэнэм си-пилььыщ.

— Уигуухэлхэр Тхэм къыбдегъэхъу.

— Тхваегъэпсэу. Сурэтим итыр: Стлашъу Юр.

«Абрекым» ильэтегъэуцо бэгъошт

Аслын ипхъорэлфэу Расул «Абрекым» къышгүччагъээ, ныбджэгъэшхэр илэхэ хъугъэ. Къэлэцыкъхэм къышгүччагъээ, «Абрекым» зыгъесаплэу, еджа-пээлэхэлтэ.

Адыгэ Хасэм итхаматэу Бэгъушэ Адамэ «Абрекым» фэгушуягъ, шуухафтынхэр фишигъэх. Мыекъуалэ иадминистрации культурэмкэ игъэлорышлалэ ишащэ Цэй Розэ къэбар гушуягъо къылопшыгъ. Къалэм иадминистрации ехыгъээ «Абрекым» шэхэу хъун ылъэкъышт.

Лъэтегъэуцом Лъэпкъ театрэм иартисткэхэу Нэхэе Мэргджанэт, Лыунэе Асыет, Ордэн Фатимэ, нэмькхэм ташикългээ. Ахэри «Абрекым» фэгушуягъ, къэлэцыкъу ансамблэу тиэр нахыбэхъу зэхэшаклохэм афэлээуягъэх. Тильэпкъэгъухэр зыщапсэухэр хэгэгхэу «Абрекым» ашылэхт, адыгэмэ ятарих, шэн-хабзэхэр къашохэмкэ къафалотэштых.

Ны-тыхэм яеплъыкъэхэр тшыогъэшгээшоньгъэх. Болэкъ

Нэклубгъор зыгъэхъязырыгъэр ЕМТЫЛЬ Нурбый.

Сурэтим къыштырахьтэх.

Редактор шхьафхэр:

ДЭРБЭ Тимур
ХЬЭШПҮЦЭ Мухъэмэд
ТХЬАГЬЭПСЭУ
Уцужыкъу

Адыгэ Республикэм лъэпкъ Иофхэмкэ, йэлэй къэралхэм ашыпсэурэ тильэпкъэгъухэм алдяялэ зэпхынгъэхэмкэ ыкчи къэбар жыгъэм иамалхэмкэ и Комитет Адрессыр: ур. Крестянскэр, 236

Урысые Федерацием хэутын Иофхэмкэ, телерадиокъэтинхэмкэ ыкчи зэлъыгъэсикэ амалхэмкэ и Министерство и Темыр-Кавказ чыпгэ гъэлорышлал, зэраушыхъатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

■ Зэхэзшагъэхэр:

Урысые Федерацием хэутын Иофхэмкэ, телерадиокъэтинхэмкэ ыкчи зэлъыгъэсикэ амалхэмкэ и Министерство и Темыр-Кавказ чыпгэ гъэлорышлал, зэраушыхъатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

■ Зыщаушыхъатыгъэр:

■ Зыщыхаутырэ:

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, кв. Мыекъуалэ, ур. Пионерскэр, 268

■ Редакциер зыдэшынэр:

385000, кв. Мыекъуалэ, ур. Первомайскэр, 197. Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, редактор шхьафхэр иапэрэ гуадзэр — 52-49-44, редактор гуадзэр — пшьэдэгъыжь зыхырэ секретарыр — 52-16-77. E-mail: adyvoice@mail.ru

■ Пчагъэр

4015

Индексхэр

52161

52162

Зак. 708